

Eiropas Reģionu komitejas atzinums “Eiropas Demokrātijas rīcības plāns”

(2021/C 440/06)

Ziņotāja:	Aleksandra DULKIEWICZ (PL/PPE), Gdaņskas mēre
Atsauces dokuments:	Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas Demokrātijas rīcības plāns” COM(2020) 790, 2020. gada 3. decembris

IETEIKUMI POLITIKAS JOMĀ

EIROPAS REĢIONU KOMITEJA

Vispārīga informācija

1. uzskata, ka, lai arī EDRP ir vērstas uz īstermiņa aizsardzības mehānismiem demokrātisko procesu sargāšanai, pēc tā būtu jāseko ilgāka termiņa un stratēģiskākai pieejai, lai veicinātu Eiropas demokrātiju visos līmeņos un gan pārstāvības, gan līdzdalības demokrātijas dimensijā. Šāda pieeja varētu balstīties uz spēkā esošajiem tiesību aktiem un paraugpraksi, ko dalībvalstis jau piemēro valsts, reģionālajā un vietējā līmenī, un novest pie Eiropas Demokrātijas hartas izstrādes;
2. atkārtoti norāda, ka saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību (LES) 5. pantu, kurā definēts subsidiaritātes princips, “jomās, kuras nav ekskluzīvā Savienības kompetencē, Savienība rīkojas tikai tad, ja dalībvalstis centrālā vai reģionālā un vietējā līmenī nevar pietiekami labi īstenot paredzētās darbības mērķus”;
3. atzinīgi vērtē Eiropas Demokrātijas rīcības plāna (EDRP) iniciatīvu. Vērojams, ka ES publiskajā un politikajā telpā pieaug draudi saistībā ar populismu un nacionālismu, ar sabiedrības manipulāciju, izmantojot dezinformāciju, naida runu un savvērestības teorijas. Tas izraisa polarizāciju, agresiju, neiecietību un nopietnu sabiedrības solidaritātes deficītu. Galvenais mērķis, proti, iespēju palielināšana iedzīvotājiem un noturīgākas demokrātijas veidošana visā Eiropas Savienībā, ir būtisks tādu pasākumu izstrādē, kuri stiprinātu mūsu Kopienas;
4. uzsver, ka Eiropas Savienība ir vienība, kuras struktūra atgādina “savienotos traukus”. Iedzīvotāju tiesību un brīvību stāvokļa pasliktināšanās vienā dalībvalstī patiesi negatīvi ietekmē demokrātiju visā ES saimē un apdraud kopīgās vērtības;
5. uzsver, ka vajag izveidot katalogu, kurā būtu uzskaitīti gan apdraudējumi demokrātijai, gan inovatīva iedzīvotāju līdzdalības paraugprakse. Norāda, ka reģionālajām un vietējām pašvaldībām ir vislabākās iespējas to izdarīt; aicina Komisiju, Parlamentu un Padomi ņemt vērā ieteikumus, kas iekļauti 2021. gada Gadskārtējā ES reģionālā un vietējā barometra ziņojumā, kuru publicēs 2021. gada oktobrī;
6. piekrīt atzinumā par Rīcības plānu dezinformācijas apkarošanai paustajam viedoklim, ka iedzīvotāju informētības palielināšana ir ilgstošs un sarežģīts process, kas citastarp ietver medijpratības attīstīšanu, konkrēti, kā rīkoties ar jauniem informācijas ieguves un izplatīšanas veidiem. Šīm prasmēm jāiet roku rokā ar informācijas un tās avotu kritisku analīzi;
7. uzsver, ka vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir labas iespējas piedalīties cīņā pret dezinformāciju un tās radītajiem apdraudējumiem;
8. norāda, ka dalība Eiropas Savienībā nozīmē ne tikai brīvību un finanšu līdzekļu kopumu, bet arī pamatvērtību respektēšanu. Ir vajadzīgi konkrēti juridiski instrumenti, kas nodrošinātu ātru un efektīvu rīcību ar mērķi veicināt demokrātiskas tiesiskas valsts un tiesiskuma principus, bet ārkārtējos gadījumos – piespiest ES kopienas locekļus tos ievērot. Pašlaik šādu juridisku instrumentu nav. Tā rezultātā EK iejaukšanās ir mazefektīva, saskaroties ar problemātiskiem

lēmumiem dažās dalībvalstīs, kā norādīts Eiropas Parlamenta 2021. gada 10. jūnija rezolūcijā par tiesiskuma stāvokli Eiropas Savienībā un izpaužas Nosacītības regulas 2020/2092 piemērošanā, kam RK pilnībā piekrīt. Komiteja apšaubā, vai Līguma par Eiropas Savienību 7. pants ir atbilstīga reakcija uz šiem izaicinājumiem;

9. aicina pēc iespējas ātrāk veikt stratēģiskus pasākumus un pieņemt tiesību aktus, kas efektīvi risinātu problēmas dažās ES valstīs, piemēram, vēlēšanu drošības jomā neatkarīgi no līmeņa;

10. uzsver, ka Eiropas demokrātiju apdraud ne tikai ārēji agresori, kas cenšas destabilizēt Eiropas Savienību, bet arī iekšēji faktori, kuri uzbrūk tam, kas Eiropas Savienībai ir vissvarīgākais, – vienotībai;

11. uzskata, ka ar EDRP būtu jānospraūž ceļš attiecībām un kontaktiem ar partneriem ārpus ES, kuri neakceptē demokrātijas standartus, pārkāpjot cilvēka un pilsoņa pamattiesības. Viens no piemēriem varētu būt ES politika attiecībā uz valstīm, tādām kā Krievija, Baltkrievija un Ķīna, un Austrumu Stratēģiskās komunikācijas operatīvās grupas darbs; norāda, ka ir jāatbalsta demokrātiskas kustības kaimiņvalstīs, izmantojot arī Austrumu partnerību;

12. norāda, ka jācenšas rast līdzsvaru starp cīņu pret riskiem, kas saistīti ar pandēmiju, un pamatbrīvību un pilsonisko brīvību aizsardzību (piemēram, jautājums par datu aizsardzību vai pulcēšanās un demonstrācijas tiesību ierobežojumu novēršanu);

13. norāda uz faktu, ka uzbrukums medijiem apdraud ES vērtības un mūs virza uz autoritārismu. Bez brīviem medijiem nav sabiedrības veiktas faktiskas kontroles. Iedibinātu žurnālistikas standartu trūkums rada apstākļus savvēstības teoriju, dezinformācijas, populisma un naida runas izplatībai. Komiteja brīdina par mediju renacionalizācijas centieniem dažās ES valstīs;

14. konstatē, ka EDRP nav veltīta pietiekama uzmanība jautājumam par piekļuvi publiskai informācijai. Brīva informācijas un ideju plūsma ir demokrātijas un cilvēktiesību ievērošanas pamatā. Publisko iestāžu savāktā informācija pieder sabiedrībai, un visu pārvaldes līmeņu iestādes datus glabā iedzīvotāju vārdā⁽¹⁾; uzsver, ka labs publisko iestāžu atklātības un pārskatatbildības piemērs ir vietējās un reģionālās pašvaldības, kuras izmanto instrumentus, kas ļauj iedzīvotājiem piekļūt informācijai un tieši līdzdarboties varas īstenošanā⁽²⁾;

15. atgādina, ka demokrātiskai Eiropas Savienībai ir jāpilda savas saistības aizsargāt ES vērtības, integrāciju un vienlīdzību visos tās aspektos neatkarīgi no dzimuma, rases, etniskās izcelsmes, reliģijas, ticības, invaliditātes, vecuma un dzimumorientācijas, un arī dalībvalstīm ir jāstrādā šajā virzienā;

16. uzsver, ka EDRP nav tiešas atsauces uz vietējo un reģionālo pašvaldību darbību;

Prioritātes

17. aicina stiprināt ES un dalībvalstu autoritāti, publisko tiesiskuma institūciju uzticamību, izglītību, kā arī vietējo un reģionālo pašvaldību kā demokrātijas inkubatora lomu;

18. uzsver, ka ES iedzīvotāju uzticēšanās ES svarīgāko struktūru darbībai ir būtisks priekšnoteikums demokrātiskas ES kopienas attīstībai. Lai nodrošinātu dalībvalstu centrālo institūciju prognozējamību un uzticamību, dalībvalstīm jāievēro tiesiskums. Neatkarīgu institūciju un valstu tiesību aktu efektīva darbība demokrātisko vērtību garā ir viens no Kopienas stūrakmeņiem;

⁽¹⁾ ANO Ģenerālās asamblejas 1946. gadā pieņemtajā Rezolūcijā Nr. 59, kā arī Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas (1948) 19. pantā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (1950) 10. pantā teikts, ka tiesības uz informāciju ir neatņemama daļa no pamattiesībām uz vārda brīvību.

⁽²⁾ Šādu vietējo pašvaldību rīku piemēri ir atvērtie dati, iedzīvotāju līdzdalības budžeti un iedzīvotāju paneļdiskusijas.

19. uzsver vietējo un reģionālo pašvaldību būtisko nozīmi pilsoniskas nostājas veidošanā. Vietējās un reģionālās pašvaldības ir iedzīvotājiem vistuvākais pārvaldības līmenis, kuram viņi uzticas visvairāk⁽³⁾. Stratēģisku nozīmi iegūst reģionu un pilsētu lomas stiprināšana, piemēram, nodrošinot tām finanšu instrumentus, kuru finansējuma piešķiršanā tiktu izmantoti tikai būtiski kritēriji;

20. aicina pievērst uzmanību tāda ES iedzīvotāja izglītošanai, kurš būtu atbildīgs, iecietīgs, spējīgs rast kompromisus un miermīlīgus konfliktu risinājumus. Dažādu viedokļu un uzskatu līdzaspastāvēšana ir īsta "vakcīna" pret fanātismu, rasismu un etniskiem konfliktiem;

Pilsoniskā izglītošana – kritiskā domāšana un medijpratība

21. uzsver, ka pašvaldības var pildīt svarīgu lomu izglītošanas jomā, radot vietējām kopienām apstākļus, kuros attīstīt labus demokrātiskos paradumus;

22. brīdina par sabiedrības radikalizēšanos un populistu, kuri izmanto dezinformāciju, nākšanu pie varas. Lai cīnītos pret dezinformāciju, ir jāidentificē mērķgrupas, kas ir visjutīgākās pret tās negatīvo ietekmi. Īpaši būtu jāaizsargā jaunieši, gados veci cilvēki, nacionālās un etniskās minoritātes, imigranti un digitāli atstumtas personas. Eiropas Komisijai būtu jāpievērš uzmanība tiem reģioniem un grupām, kas ir īpaši neaizsargātas pret ārējo un iekšējo dezinformāciju;

23. pieņem zināšanai Eiropas Komisijas 26. maijā iesniegtās vadlīnijas, kā novērst trūkumus ES prakses kodeksā dezinformācijas jomā. Atzinīgi vērtējams tas, ka Komisija aicina uzņemties stingrākas un konkrētākas saistības visās kodeksa piemērošanas jomās un īpaši uzlabot uzraudzības metodes un ka tā aicina kodeksam pievienoties citas platformas, kas darbojas Eiropas Savienībā, privātus ziņapmaiņas pakalpojumu sniedzējus un citus tiešsaistes reklāmas ekosistēmas dalībniekus. Tomēr grūtības, ar ko Komisija saskaras, pārbaudot platformu iesniegto uzraudzības ziņojumu patiesumu, un sankciju mehānisma neesamība ievērojami mazina minētā kodeksa efektivitāti un liek veikt turpmākus reglamentējošus pasākumus ES līmenī;

24. šajā kontekstā ierosina izstrādāt dalībvalstīm nesaistošu un neobligātu Viseiropas pilsoniskās audzināšanas, kritiskās domāšanas un medijpratības mācību programmu, kas līdzīgi Somijas CIVIS programmai kā paraugpraksi tiktu nodota sabiedriskajai apspriešanai un pēc tam pielāgota tā, lai reaģētu uz reģionālām un vietējām vajadzībām. Šādā programmā būtu jāietver skolu izglītība, ierēdņu apmācība, tālākizglītība un sociālās kampaņas. RK vēlas aktīvi piedalīties šādas programmas izstrādē un aicina Eiropas Komisiju cieši sadarboties ar dalībvalstīm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām, ievērojot subsidiaritātes principu un pilnvaru sadalījumu;

Cīņa pret dezinformāciju un naida runu

25. uzskata, ka būtu lietderīgi, cieši sadarbojoties ar Eiropas Parlamenta INGE komiteju, izveidot ES aģentūru⁽⁴⁾, kuras uzdevums būtu veikt profilakses pasākumus cīņā pret dezinformāciju, naida runu, neiecietību, vardarbību pret konkrētām sabiedrības grupām un savvērestības teoriju izplatīšanu;

26. ir sarūgtināta, ka vietējām pašvaldībām ir otršķirīga loma cīņā pret viltus ziņu izplatīšanu, jo tām bieži vien trūkst zināšanu, prasmju un resursu; aicina izveidot vienotu finansēšanas mehānismu dezinformācijas apkarošanai;

27. atzinīgi vērtē Drošības savienības stratēģiju, kurā galvenā uzmanība pievērsta hibrīduzbrukumiem, ko veic valstiskie un nevalstiskie subjekti, kiberuzbrukumiem, kritiskās infrastruktūras bojājumiem, dezinformācijas kampaņām un politiskā naratīva radikalizācijai;

28. uzskata, ka ir vajadzīga diskusija par vārda brīvību un par to, kas tā ir internetā; norāda uz *Pawel Adamowicz* balvu⁽⁵⁾ par atbalstu sociālajai iekļaušanai, vienlīdzīgu iespēju veicināšanu un cilvēktiesību un pilsonisko brīvību respektēšanu un par aizspriedumu un ksenofobijas apkarošanu; šī balva, ko kopīgi izveidoja Reģionu komiteja, Starptautiskais Patvēruma pilsētu tīkls (ICORN) un Gdaņskas pilsēta, ir konkrēts solis šajā virzienā;

⁽³⁾ <https://cor.europa.eu/lv/our-work/Pages/EURegionalBarometer-2020.aspx>

⁽⁴⁾ Piemēram, kas būtu saistīta ar RK.

⁽⁵⁾ *Pawel Adamowicz* ir arī autors diviem Gdaņskas modeļiem, kas veltīti šiem ideāliem: Imigrantu integrācijas modelis un Vienlīdzīgas attieksmes modelis.

29. līdztekus pašvaldībām un pilsoniskajai sabiedrībai ir jāiesaista arī mediji. Pateicoties praksei un profesionālajai pieredzei, informācijas jomas speciālisti labi atpazīst dezinformāciju;

30. atgādina, cik svarīgs ir digitālo pakalpojumu tiesību akts (DSA), – tas ir instruments, ko var izmantot, lai digitālo vidi padarītu pārredzamāku un palielinātu tiešsaistes platformu pārskatatbildību;

31. atgādina, ka ir jānodrošina pilnīga saskaņotība starp EDRP, Mediju un audiovizuālās jomas rīcības plānu un legislatīvajām diskusijām par DSA;

32. aicina pieņemt digitālo pakalpojumu direktīvu, kurā tiktu ierosināts horizontāls satvars tiešsaistes telpas regulatīvai uzraudzībai un noteikumi, kas nodrošinātu platformu pārskatatbildību par to, kā tās pārvalda saturu, reklāmu un individualizētu pieeju mērķauditorijai (*micro-targeting*);

Žurnālistu drošība un atbalsts vietējiem medijiem

33. uzsver uzticamas žurnālistikas nozīmi, tostarp vietējā līmenī, sabiedrības uzticēšanās veidošanā. Neatkarīgi mediji ir viens no demokrātijas pamatpīlāriem, un tiem ir reāla ietekme uz publisko debašu līmeni;

34. nosoda tā dēvētā SLAPP (stratēģiska tiesvedība pret sabiedrības līdzdalību) instrumenta izmantošanu cīņā pret neatkarīgiem plašsaziņas līdzekļiem un aicina Eiropas Komisiju izstrādās priekšlikumu žurnālistu un pilsoniskās sabiedrības aizsardzībai;

35. brīdina par neatkarīgās preses marginalizāciju, kas notiek, monopolizējot un politizējot medijus, it īpaši, ja tas tiek darīts, izmantojot ES fondus; aicina labāk uzraudzīt šādām darbībām paredzētos līdzekļus; atbalsta reģionu iesaistīšanu ES līdzekļu sadalē; atbalsta papildu likumdošanas pasākumus, kas jāveic, respektējot dalībvalstu kompetenci, un ar kuriem tiktu pastiprināta ES intervences spēja, lai nodrošinātu, ka neatkarīgu mediju brīvība un plurālisms arī turpmāk ir viens no mūsu demokrātijas pīlāriem;

36. uzsver, ka uzbrukums vārda brīvībai sašaurina publiskās debates; vērš uzmanību uz tiesībām uz vārda brīvību akadēmiskajā, pētniecības un mākslinieciskajā darbā. Iebiedēšana, nomelnošanas kampaņas, politiskais spiediens, finansiāli ierobežojumi un šķēršļi piekļuvei publiskajiem līdzekļiem apdraud zinātnieku, mediju un nevalstisko organizāciju darbību, padarot to veiktās uzraudzības īstenošanu neiespējamu; brīdina par dažu valdību mēģinājumiem ierobežot zinātniskās pētniecības neatkarību un noteikt kriminālatbildību, pamatojoties uz neskaidriem un pretrunīgiem kritērijiem;

Iedzīvotāju līdzdalības stiprināšana

37. uzsver, ka konference par Eiropas nākotni (CoFoE) būtu jāorganizē pēc iespējas lielākā skaitā ES reģionu un tai vajadzētu būt augsņupējai; tas ļautu debatēs un līdzdalībā iekļaut dažādas iedzīvotāju grupas; iesaka iedzīvotāju paneldiskusijas atzīt par vienu no līdzdalības veidiem ES lēmumu pieņemšanas procesā;

38. aicina ES iestādes veidot efektīvus, pārredzamus un iekļaujošus kanālus, lai uzrunātu iedzīvotājus, it īpaši tos, kuri atturas no iesaistīšanās publiskajā un sabiedriskajā dzīvē; uzsver jauniešu būtisko nozīmi šajā procesā;

39. apzinās, ka CoFoE ir unikāla iespēja iesaistīt iedzīvotājus. Šī novatoriskā un Eiropas mēroga līdzdalības pieredze ļaus kopīgi lemt par demokrātiskas Eiropas nākotni, struktūru un prioritātēm. RK aņemmas konferencē pilnībā iesaistīt vietējās un reģionālās pašvaldības, lai pārskatītu paraugpraksi un dotu iespēju iedzīvotājiem un vietējām un reģionālajām pašvaldībām paust savu viedokli;

Brīvas un demokrātiskas vēlēšanas

40. uzsver, ka EDRP paustās bažas par brīvām un demokrātiskām vēlēšanām būtu vienādā mērā jāattiecinā uz Eiropas, valsts, reģionālajām un vietējām vēlēšanām;

41. norāda, ka politiskās kampaņas aizvien vairāk notiek internetā. Tāpēc ir vajadzīgi noteikumi, kas nodrošinātu sponsorēta politiskā satura pārredzamību un vadlīnijas politiskajām partijām un dalībvalstīm; aicina ņemt vērā vietējo vēlēšanu īpatnības, kuras, izstrādājot ES mēroga tiesību aktus, bieži vien tiek ignorētas;

42. norāda, ka EDRP nav pietiekamas atsaucis uz laikposmiem starp vēlēšanām. Dezinformācija, propaganda, manipulācija un mēģinājumi mainīt iedzīvotāju nostāju visbiežāk notiek tieši šajā laikā;

43. uzsver, ka ES struktūrfondi būtu jāizmanto, lai finansētu pilsoniskās sabiedrības darbības un veidotu institucionālās un administratīvās spējas un struktūras, kas nepieciešamas aktīvai sabiedrības līdzdalībai politiskajā dzīvē. Piekļuve finansējumam būtu pēc iespējas jāvienkāršo, un finansējuma pārvaldībai pēc iespējas lielākā mērā jābūt reģionu kompetencē;

44. atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija 19. aprīlī sāka sabiedrisku apspriešanu līdz 12. jūlijam ⁽⁶⁾, lai 2021. gada pēdējā ceturksnī nāktu klajā ar atjauninātām direktīvām, kuru mērķis ir palīdzēt ES pilsoņiem, kas dzīvo citā ES dalībvalstī, izmantot savas tiesības balsot un kandidēt gan pašvaldību, gan Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Faktiski, kā norādīts arī Eiropas pilsoņu iniciatīvā (EPI) "Vēlētāji bez robežām" ⁽⁷⁾, lai arī vairāk nekā 14 miljoniem mobilo ES pilsoņu ir balsstiesības, vēlētāju aktivitāte un to mobilo ES pilsoņu skaits, kuri kandidē vēlēšanās, joprojām ir zemāks nekā salīdzināmās grupās valsts līmenī, un viņiem joprojām ir grūtības īstenot savas vēlēšanu tiesības;

45. brīdina, ka pandēmija ir uzskatāmi parādījusi izaicinājumus saistībā ar pilnīgi demokrātisku vēlēšanu rīkošanu, ņemot vērā ierobežojumus, kas tās apgrūtina. Organizatorisks un tehnoloģisks izaicinājums, tostarp kibernetiskā kontekstā, ir garantēt pasta un/vai elektroniskās balsošanas procesu drošību;

Secinājumi

46. aicina Eiropas Komisiju meklēt ilgtermiņa instrumentus, kas palīdzētu Eiropas Savienībai tikt galā ar jauniem apdraudējumiem. Demokrātiskajai "vakcīnai", kuru meklējam, jābūt iedarbīgai, novatoriskai, efektīvai un tādai, kas stiprinās mūsu demokrātisko infrastruktūru gan patlaban, gan ilgtermiņā;

47. uzsver, ka pilna līdzdalība publiskajā dzīvē ir plurālistiskas un demokrātiskas kopienas stūrakmens, taču to var panākt tikai tad, ja iedzīvotāji uzticas valsts iestādēm. Dalība nav iespējama bez uzticēšanās, un bez sabiedrības izglītošanas tā nebūs iespējama. RK uzskata, ka reģionālajām un vietējām pašvaldībām šajā saistībā ir svarīga loma;

48. visbeidzot norāda, ka demokrātija un tiesiskums stabili nostiprināsies tad, ja varas īstenošana neatkarīgi no pārvaldības līmeņa notiks informētā sabiedrībā.

Briselē, 2021. gada 30. jūnijā

*Eiropas Reģionu komitejas
priekšsēdētājs*

Apostolos TZITZIKOSTAS

⁽⁶⁾ Sabiedriskā apspriešana par dalību Eiropas Parlamenta vēlēšanās (<https://bit.ly/3goNYin>) un par dalību pašvaldību vēlēšanās (<https://bit.ly/3gmIR2l>).

⁽⁷⁾ <https://eci.ec.europa.eu/013/public/#/screen/home>